

ЛІТЕРАТУРА-НАУКА-ШКОЛА

УДК 372.882

ДРЕВАЛЬ Надія Василівна,

учитель вищої категорії Веселохутірського НВК
«Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня
школа І-ІІІ ступенів»

«НІ! Я ЖИВА! Я БУДУ ВІЧНО ЖИТИ! Я В СЕРЦІ МАЮ ТЕ, ЩО НЕ ВМИРАЄ!». ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ (конспект уроку з української літератури. 10 клас)

Мета: розширити й поглибити знання учнів про життєвий і творчий шлях Лесі Українки. Визначити роль родини, культурного оточення і самоосвіти у формуванні характеру та світобачення письменниці; розширити вміння аналізувати й узагальнювати факти, розширити навички самостійної роботи з книгою, виокремлення головного, висловлення власних суджень з приводу порушених питань; виховувати країні людські риси на прикладі Лесі Українки.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Обладнання: виставка літератури, портрет Лесі Українки, ілюстрації до творів, фрагмент із кінофільму «Лісова пісня», відеоролик «Сильна Українка», презентація, буктрейлер до драми-феєрії «Лісова пісня», картки, записи пісень у виконанні Квітки Цісик і Джамали, класична музика, список літератури для позакласного читання.

„Як нам потрібно сьогодні учитися у Лесі Українки вірному сприйняттю багатогранного життя...”

П. Тичина

Хід уроку

I. Організаційний момент

Учитель. Поет-лірик, автор ліро-епічних поем, драматург-новатор, прозаїк, публіцист, критик – такі грані таланту Лесі Українки. З її іменем в українську і світову літературу ввійшов письменник-громадянин, письменник-патріот, співець осяйних ідеалів людства. Поетеса свідомо поставила свою творчість на служіння знедоленому народу. Її слова стали «зброєю», «полум’ям».

Прагнучи ознайомити українського читача з перлинами єропейської поезії, вона переклала Байрона, Данте, Шекспіра, Гейне, Міцкевича... Її драматичні поеми «Одержима», «Кассандра», «Осіння драма» сяють серед найвищих зразків єропейського письменства. А такі оригінальні твори як драма-феєрія «Лісова пісня», поема «Боярня» збагатили українську і світову літературу новими темами й неповторними поетичними образами, відкрили людству чарівний світ українського духовного життя.

Ви бачили портрет Лесі Українки і роки її життя. Як за таке коротке життя їй вдалося так багато зробити?

Як ви вважаєте, якого кольору слово «життя»? А які кольори воно мало для Лесі Українки? Які душевні риси переважали в поетеси?

Учні за допомогою карток різного кольору вказують, якого кольору слово «життя».

II. Актуалізація вивченого.

Учні об’єднуються у робочі групи.

1. Розгадування кросвордів.

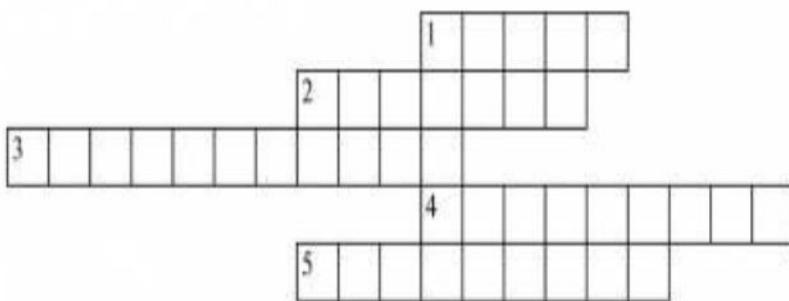
1 команда

По вертикалі

1. Улюблений жанр усної народної творчості Лесі Українки, яким вона скористалась у своїй письменницькій діяльності.

По горизонталі

1. Прізвище письменниці до одруження.
2. Ім'я брата Лесі, якого вона найбільше любила і поважала.
3. Хвороба, від якої поетеса лікувалася впродовж всього життя.
4. Село, де народилася Леся Українка.
5. Місто для лікування і відпочинку письменниці.

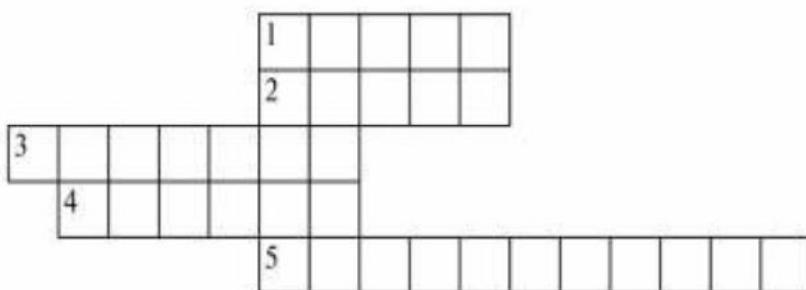
2 команда

По вертикалі

1. Прізвище Лесі Українки.

По горизонталі

1. Жанр творів письменниці «Лілея», «Біда навчить».
2. Ім'я матері Лесі.
3. Основна риса характеру поетеси, яку вона виявила у боротьбі зі своєю хворобою.
4. Найулюбленіша книга Лесі.
5. Відомий твір письменниці - «Казка про Оха - ...»

Відповіді

1 команда

По вертикалі:

1. Казка.

По горизонталі:

1. Косач
2. Михайлло.
3. Туберкульоз.
4. Колодяжне.
5. Євпаторія

2 команда

По вертикалі

1. Косач.

По горизонталі:

1. Казка.

2. Олена
3. Мужність.
4. “Кобзар”.
5. Чародійника.

ІІІ. Вивчення нового матеріалу.

Учитель. На уроці будемо продовжувати вивчати життєвий і творчий шлях поетеси.

Ви отримали випереджувальні завдання – дібрати матеріали для створення документального фільму про Лесю Українку. Як ви з ними справилися – зараз перевіrimо.

Учень.

Кадр І. Родина. Виховання в сім'ї. Освіта.

Олена Пчілка, мати Лесі, згадувала, що в основі взаємин їхньої сім'ї лежала справедливість і людяність. Живучи серед простих людей, вона збирала вишивки, записувала пісні, обрядові повір'я. Найпоширеніша її збірка «Годі, діточки, вам спати». У 4 роки Леся уже вміла читати, першою книгою була «Про земні сили». У сім'ї проводилися літературні вечори, лунали твори Міцкевича, Гоголя. Батько читав усього Пушкіна напам'ять, пояснював Салтикова-Щедріна. Олена Пчілка перекладала казки Андерсена. Леся, яка вдалася в батька, успадкувала лагіdnість, стриманість, плакала, коли слухала прочитане. Виховання базувалося на народних традиціях. Дітей вивозили у глухі села на цікаві події: весілля, колядки, обрядові свята.

З 12 років Леся самотужки починає вивчати іноземні мови і вивчила їх 13, не навчаючись жодного дня у школі. Адже мати свідомо «відтягувала, як могла», навчання дітей у «казенній», тобто російській школі.

На шлях літератури вийшла дуже рано, з 10 років складала вірші, а з 13 вже друкувалася. Леся любила музику і дуже зраділа, коли тато, Петро Антонович, купив фортепіано. А ще любила малювати, вишивати, шити лялькам сукні, працювати на городі, читати казки і мріяти.

Леся слухала старовинні пісні, перекази, різні народні ігри, вперше почула про мавку та інших дивовижних істот, що за людською уявою живуть у лісах, гаях, озерах. Вона усім серцем закохалась у Волинь. Олена Пчілка возила дітей історичними місцями. Великий вплив на Лесю мали і батькові сестри. Олена Антонівна прищепила любов до музики. І тоді, коли Олену Антонівну було заслано до Сибіру за революційну діяльність, під впливом цих подій з'явився Лесин перший вірш «Надія».

Леся була веселою дівчиною, любила співати, танцювати, жартувати, не знала вона, що за її дитячими плечима вже стоїть біда. 6 січня вона пішла на річку подивитися на хрещення води, простудилася і заслабла.

Учень.

Кадр ІІ. Умру – не здамся.

Уривок із твору Івана Драча «Слово про Лесю»: «Кажуть її бачили згорблену і самотню, сірим туманом закутану в останній її приїзд до Києва в 1913 році. Вона налягала всім своїм тілом худеньким, на одну ногу, перевалювалася, ледве трималась за рятівну палицю. Тільки дивовижно великі очі світили на все лице, бездонні. Горе очі – світились на всю Стрілецьку, йшло цих двоє очей, несли вони вимучене тортурами хвороб стражденне тіло. Муки виснажували її з дитинства. З дитинства навчилась вона «крізь слози сміятись». Вже у 10 років з'явилися перші ознаки туберкульозу лівої ноги, а незабаром лівої руки. Потім хвороба перекинулася на легені і нирки. В одному з листів 1912 року Леся називає своє життя постійною війною з сухотами. За цю «30-літню війну» вона перенесла декілька складних і болючих операцій, прикута до постелі, довго перебувала у гіпсі, ходила то за допомогою костурів, то за допомогою складного і тяжкого апарату на нозі. Лікувалася у Криму, Одесі, Бесарабії, Болгарії, Німеччині, Італії, Єгипті, Грузії. Постійна невблаганна війна тіла й душі...»

Учень.

Кадр III. Оточення.

Анотація на книгу-альбом «Леся Українка. Життя і творчість у документах, фотографіях. Ілюстраціях». Видавництво «Радянська школа», 1979 рік. Автор – упорядники М.В.Гуць, Н.Д. Гуць.

В альбомі зібрани документи, фотографії, ілюстрації, уривки з художніх і публіцистичних творів і листів відомої української поетеси Лесі Українки, висловлювання про її творчість, відомих письменників і дослідників, інші матеріали, які розповідають нам про її життєвий і творчий шлях. Багато документів свідчать про активну участь Лесі Українки в суспільно-політичному житті, революційному русі. Розповідається про зв'язки з представниками прогресивної літератури різних країн, про її внесок у скарбницю світової літератури, про вшанування пам'яті.

Вступна стаття Олеся Гончара. Я підготувала схему, на якій зображене оточення, в якому перебувала майбутня поетеса, а також галерею фотографій.

Учень

Кадр IV. Творча спадщина.

Відгук на книгу Анатоля Костенка «Леся Українка. Життя славетних». Видавництво «Молодь», К. 1971.

У передньому слові до твору Анатоль Костенко пише:

«Wer der Dichter will verstehen

Muss in Dichters Lande gehen»

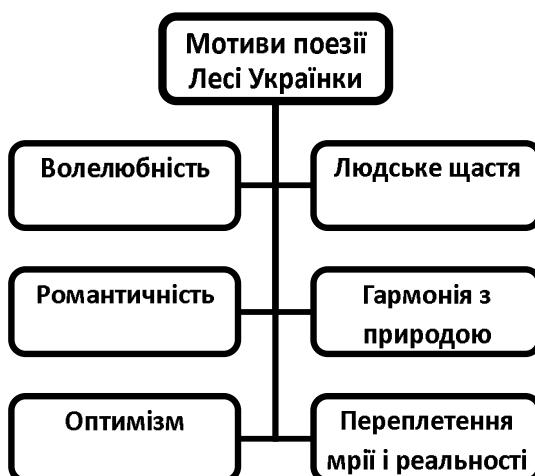
Так писав Гете: «Хто хоче розуміти поета, мусить піти в його країну».

Отже, гортаючи сторінки документальної повісті, ви помандруєте численними дорогами, що простелилися перед Лесею Українкою в усі кінці світу. Родинне життя, літературні зустрічі з видатними письменниками і революційними діячами за кордоном, дружба з Франком, Кобилянською, Старицьким, Мержинським, одруження з Квіткою, останні дні – усе це в книзі.

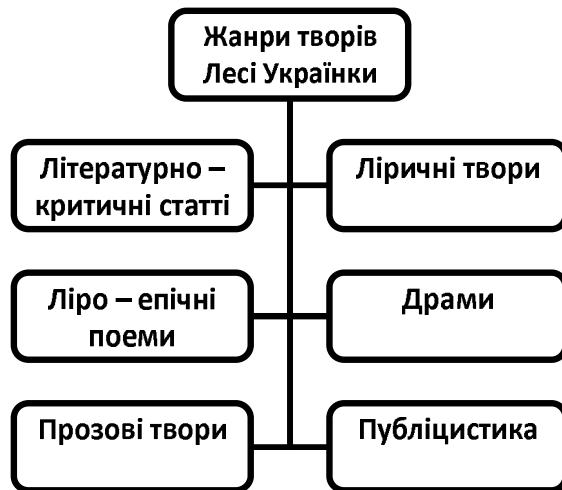
Учень.

Презентація домашнього проекту «Мотиви й жанри поезії Лесі Українки»

Мотивами поезії поетеси були: волелюбність, людське щастя, романтичність, оптимізм, переплетення мрії і реальності.

Жанри творів Лесі Українки: літературно-критичні статті, ліричні твори, ліро-епічні поеми, драми, прозові твори, публіцистика.

Учитель

Записуємо значення слова «буктрейлер».

Буктрейлер (англ. booktrailer) – це невеликий відеоролик, що розповідає в довільній художній формі про яку-небудь книгу. Мета таких роликів – пропаганда читання, залучення уваги до книг за допомогою візуальних засобів, характерних для трейлерів до кінофільмів. Як правило, тривалість буктрейлера становить не більше 3 хвилин. Такі ролики знімають як до сучасних книг, так і до книг, що стали літературною класикою. Більшість буктрейлерів викладається на популярні відеохостинги, що сприяє їх активному поширенню в мережі Інтернет.

Перегляд буктрейлера до драми-феєрії «Лісова пісня».

Перегляд відеоролика «Сильна українка».

VI. Закріплення вивченого.**Учитель**

Виконуємо тестові завдання за допомогою гри «Доміно».

1. Леся Українка народилася:
а) у с. Колодяжному; *
б) у м. Новгород-Волинський;
в) у м. Гура-Гумора.
2. Справжнє ім’я Лесі Українки:
а) Марія Олексandrівна Вілінська;
б) Лариса Петрівна Косач; *
в) Наталя Іванівна Кобринська.
3. Літературний псевдонім матері Лесі Українки:
а) Ганна Барвінок;
б) Дніпровська Чайка;
в) Олена Пчілка.*
4. Мати Лесі Українки походила з роду:
а) Драгоманових; *
б) Костомарових;
в) Косачів.

5. Батько був:

- а) юристом;*
- б) священиком;
- в) учителем.

6. Лариса здобула освіту:

- а) вдома;*
- б) у Київському університеті;
- в) у Петербурзі.

7. Перша літературна спроба майбутньої поетеси – вірш:

- а) «Надія»,*
- б) «Конвалія»;
- в) «Любка».

8. Як називалася перша збірка віршів:

- а) «Подорож до моря»;
- б) «На крилах пісень»;*
- в) «З вершин і низин».

9. Леся була членом гуртка:

- а) «Київська громада»;
- б) «Жіноча громада»;
- в) «Плеяда».*

10. Вершина драматичної майстерності твір:

- а) «Одержима»;
- б) «Лісова пісня»;*
- в) «В катакомбах».

11. «Contra spem spero» українською мовою означає:

- а) «Завжди те саме»;
- б) «Марево»;
- в) «Без надії сподіваюсь».*

12. За рубежем є пам'ятники Лесі Українці:

- а) у Вашингтоні;
- б) у Сансатуні (Канада); *
- в) Сурамі (Грузія); *
- г) Батумі (Грузія); *
- д) Брюсселі (Бельгія); *
- е) Торонто (Канада).

Самостійна робота з підручником

Прочитавши матеріал підручника, зробити висновки про те, які практичні діяння вдалося здійснити Лесі Українці за своє коротке життя. Гра «Згорни клубочок».

VII. Підсумок уроку.

Кадр із фільму «Лісова пісня».

Учитель

Щойно ви почули останній монолог Мавки з драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня». До нас зверталася сама Леся. Вітаючи з ювілеєм Лесю Українку, якби ми писали вітальний адрес, за що б ми їй подякували?

Учитель

А в подарунок на ювілей наша майстриня Катя виготовила для Лесі Українки віночок-оберіг. А які квіти ви, діти, додали б до віночка для Лесі?

Учень

Я вплету до віночка ромашки – символ миру і покаяння. Це улюблені квіти Лесі. Нині медицина здолала таку хворобу як туберкульоз. Колись він забирає багато життів, надто молодих, зокрема і Лесине. Раніше існувало товариство боротьби з туберкульозом, і його емблемою була ромашка.

Учень

А я хочу вплести до Лесиного віночка калину. Калина – символ краси, вроди, мужності.

Учень

Я любисток вплету – символ любові, віданості.

Учень

Я вплету конвалії. У нашему фольклорі ці квіти порівнюють з перлинами щасливого сміху лісової Мавки. Конвалії – символ ніжності, чарівності. Леся назвала свій перший вірш, який написала у 13 років, «Конвалія».

Учень VI

Я хочу додати незабудки – квіти постійності і вірності. Україна ніколи не забуде свою вірну, люблячу дочку Лесю Українку. А ми будемо продовжувати вивчати її творчість.

VII. Домашнє завдання. Сторінка 131 підручника.

Завдання диференційовані:

- для знайки;
- багатознайки;
- всезнайки;
- ерудита.

DREVAL Nadia Vasylivna,

teacher of the highest category Veselohutirskoho SPC "Preschool education - school I-III"

Одержано редакцію 14.12.2015

Прийнято до публікації 22.12.2015

УДК 372ю882

ДУДНИК Анна Яківна,

учитель вищої категорії, вчитель-методист

Смілянського НВК «Дошкільний навчальний заклад –

загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №15»

e-mail: mvkorecka@ukr.net

**ВАСИЛЬ СИМОНЕНКО. «ПОДОРОЖ У КРАЇНУ НАВПАКИ»
(конспект уроку з української літератури. 5 клас)**

Мета: продовжити знайомство учнів із творчістю В. Симоненка, проаналізувати казку «Подорож у країну Навпаки», розвивати вміння аналізувати художній твір, висловлювати власні судження про героїв та події твору, критичне творче мислення; виховувати любов до рідної землі, своєї родини, почуття обов'язку, культуру читача.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: виставка літературних творів письменників рідного краю, портрет В. Симоненка, дидактичний матеріал, картки подорожі до країни Навпаки, тексти казки «Подорож у країну Навпаки».